

ani nevyčerpáva problematiku slovensko-ukrajinských vzťahov a ich pôsobenia na tomto území. Výskum nárečia dokazuje v dialekte prítomnosť mnohých ustrnutých javov, ale je aj argumentom pre uznanie samostatnosti územia tejto oblasti a svedectvom o hľadaní svojskej cesty vývinu. Cieľom štúdia jej dialektu nie je len staticky opísať súčasný stav nárečia a skonfrontovať ho s históriou spisovného jazyka či nájsť paralely s prvkami na východoslovenskom území. Zaiste oveľa väčším dobrodružstvom by bolo postihnúť dialektu vo vývoji a výberovosti pri včleňovaní pôvodne cudzorodých javov do celistvého systému nárečia.

Literatúra

- CZAMBEL, S.: Slovenská reč a jej miesto v rodine slovanských jazykov. Turčiansky Sv. Martin 1906.
- GEROVSKII, G.: Jazyk Podkarpatské Rusi. In: Československá vlastivěda. III. Jazyk. Praha, Sfinx 1934, s. 460—518.
- LIPTÁK, Š.: Príspevok k sotáckej problematike vo východoslovenských nárečiach. In: Jazykovedný zborník. 2. Prešov 1969, s. 13—21.
- MORAVEC, J. a kol.: Ukrajina pro Čechy a Slovaky. Praha, SPN 1972. 394 s.
- PAULINY, E.: Fonologický vývin slovenčiny. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1963. 358 s.
- VÁŽNÝ, V.: Nářečí slovenská. In: Československá vlastivěda. III. Jazyk. Praha, Sfinx 1934, s. 219—311.

Jazyková analýza komunikácie v malej sociálnej skupine

Andrea Červenická

Filozofická fakulta UPJŠ, Prešov

Cieľom práce je preskúmať a pokúsiť sa charakterizovať základné rysy komunikácie v malej sociálnej skupine — v rodine, lokalizovanej v šarišskom regióne — ako aj zistiť príčiny a podmienky, pri ktorých dochádza k striedaniu foriem národného jazyka počas komunikácie.

Do teoretických východísk sme zahrnuli problematiku rodiny, komunikačného procesu a psycholingvistických zákonitostí komunikácie z prác českých bádateľov v odbore lingvistiky, psycholingvistiky a sociológie (Košenský, 1992a, b; Krčmová, 1990; Müllerová — Hoffmannová — Schneiderová 1992; Lamsler, 1969; Nebeská, 1982, 1992; Hájek, 1991). Pri spracovávaní jazykového materiálu sme využili metodologické postupy a terminológiu zo

skriptu J. Kořenského a kol. (1987). Chápanie národného jazyka a uvažovanie o jeho formách podstatne ovplyvnili práce J. Horeckého, J. Bosáka, D. Slančovej a M. Sokolovej (Horecký, 1979, 1988; Bosák, 1990, 1993; Slančová — Sokolová, 1989, 1993), ktorých úvahy o stratifikácii národného jazyka a používaní jeho jednotlivých foriem sa stali metodologickým podkladom pri práci s jazykovým materiálom. Základným praktickým východiskom nášho výskumu, najmä jeho prvej časti, ktorá sleduje charakteristické znaky rodinnej komunikácie, sa stali práce M. Hirschovej (1989, 1991).

Predmetom skúmania základných rysov rodinnej komunikácie a používania jednotlivých foriem národného jazyka sa v našej práci stali magnetofónové nahrávky komunikačných udalostí uskutočnených v jednej rodine. „Našu rodinu“ predstavuje osem komunikantov (4 ženy, 4 muži) s rozdielnym vekom, vzdelaním, povoláním, sociálnym statusom a rodinnou rolou.

Spracovaním analýz, prehľadov a čiastkových záverov sme dospeli k poznaniu, že priebeh, stratégia a obsah zaznamenaných komunikačných udalostí (KU) potvrdili závery M. Hirschovej (1989), ktorá pri skúmaní charakteru komunikácie v rodine vymedzila tri dôležité rysy tejto komunikácie:

- vplyv komunikácie spoločného skúsenostného komplexu,
- absencia prestížnych aspektov,
- snaha účastníkov po vzájomnej zhode a dobrých vzťahoch.

Vyhodnotenie komunikačných funkcií (KF) ukázalo, že v rodinnej komunikácii nášho typu sú najfrekvencovanejšie KF v poradí: hodnotenie, vysvetlenie, konštatovanie a tvrdenie. Fakt, že partneri v rodinnej komunikácii najviac hodnotia, nie je náhodný. Keď si uvedomíme fungovanie spoločného skúsenostného komplexu, vzťahov tolerancie, partnerstva, hodnotových stupní, výchovných vplyvov v rámci jednej rodiny, ukazuje sa hodnotenie ako jeden z prostriedkov dosahovania harmónie vo všetkých komponentoch zložitej rodinnej štruktúry a najmä ako prejav demokratických princípov fungovania komunikácie v rodine. Hodnoteniu musí predchádzať spoločná (úplná, alebo čiastočná) skúsenosť komunikantov, rovnováha v rodinných vzťahoch, vzájomný súlad sa dosahuje neustálou konfrontáciou hodnotových stupní partnerov a napokon, hodnotenie slúži aj ako výchovný prostriedok.

Z ďalšieho prehľadu KF vyplynulo, že vek, pohlavie, a sociálna rola komunikantov v určitej miere súvisia s KF, ktoré použili komunikanti počas komunikácie.

V najstaršej generácii (vek 59—62 rokov), ktorú reprezentujú dve ženy z blízkeho príbuzenstva, prevládajú výpovede s KF hodnotiace-oznamovavou, vysvetľovavou, pobádacou a upozorňovavou.

V strednej vekovej skupine, ktorú reprezentujú manželia a súčasne rodičia, je zreteľne vyšší podiel autoritatívnych výpovedí typu napomenutie, príkaz,